

Evropski puls

Elektronski mjesečnik za evropske integracije broj 108, septembar 2014.

TEMA BROJA

Kako kašnjenje u ispunjavanju obaveza iz AP za poglavlja 23 i 24 može uticati na pregovore sa EU

Intervju

Zagrebački politikolog
Davor Đenero

Izazovi u EU

„Putinizacija“
istočne Evrope

Uvodnik:

Jare i pare

Vladan Žugić

Poruka Evropskoj uniji da bi trebalo da obezbijedi više novca zemljama zapadnog Balkana kako bi se njene vlasti uspješnije borile za jačanje vladavinu prava, da je nije izrekao premijer **Milo Đukanović**, bila bi glupost.

Osim ako nema ambiciju, u što ne vjerujem, da se kandiduje za Nobelovu nagradu iz ekonomije i opovrgne postavku tržišne ekonomije da ozbiljni investitori ulaži pare gdje su one sigurne od iznuda kriminalaca, činovničkog reketa, sudova i tužilatva koje tuže i sude po političkim i klanovskim nalogima...

Đukanović je u dva navrta poslao spornu poruku - nakon konferencije u Berlinu o zapadnom Balkanu i na regionalnoj konferenciji u Budvi "Ekonomija osnov povezivanja zapadnog Balkana". Kazao je da EU ponekad potencirajući pitanje vladavine prava, zanemaruje širi kontekst. "Jednako je tačno da bez kvalitetne vladavine prava nedostaje investicija, time i novih radnih mjesta, kao i to da bez razvoja i makar minimalne ponude rješenja za egzistencijalne probleme, ponude radnih mjesta, nije jednostavno unapređivati vladavinu prava", rekao je Đukanović i dodao da smatra da već sada treba kreirati izdašniji investicioni okvir za zapadni Balkan, čiji će cilj biti da infrastrukturno poveže region.

Što su mogući razlozi za ovakava zahtjev premijera sa 25 godina staža?

Prošaćenje od EU kamuflirano populizmom? Moguće.

Samo nastavak njegovih javnih i povremenih euroskeptičnih poruka koje su prvi put otišle u etar maja 2011. kada je u intervjuu glasilu "Pobjeda" kazao da neće prinosti žrtve EU samo zbog njenih zahtjeva? Moguće. Pokušaj preveniranja štete zbog najavljenih oštrih tonova u Izvještaju EK? Moguće.

Ili: ja mogu naći pare i u istočnom evropskom susjedstvu od onih koji neće potencirati vladavinu prava. Moguće.

Kalendar

02. septembar

Mogerini: Proširenje nastaviti, ali napredak zavisi od kandidata / Politiku proširenja EU na zapadni Balkan treba nastaviti, ali konkretni koraci u procesu zavise od reformi u zemljama kandidatima, poručila novoimenovana šefica evropske diplomatije **Federika Mogerini**. "Malo je mjesta u Evropi gdje EU igra tako važnu ulogu kao što je to zapadni Balkan", rekla je Mogerini na Spoljnopolitičkom komitetu Evropskog parlamenta u Briselu.

10. septembar

Johannes Hahn umjesto Filea / Austrijanac **Johannes Hahn** će u novom sastavu Evropske komisije zamijeniti komesara za proširenje Štefana Filea, saopštio novoizabrani predsjednik EK Žan-Klod Junker. Uprkos najavama da će iz naziva direktorata biti izbačena riječ "proširenje", portfelj je samo neznatno promijenio ime, pa će sada puni naziv biti "Direktorat za susjedsku politiku i pregovore o pridruživanju". Han je doktor filozofije i iskusan političar koji je u austrijskoj vladi bio prvo ministar nauke, a onda i ministar pravosuđa. U posljednjem sazivu EK, bio je komesar za regionalnu politiku. Han će dužnost preuzeti 1. novembra nakon što imenovanje potvrdi EP.

24. septembar

Prvo pare, pa vladavina prava / Premijer **Milo Đukanović** kazao da nije jednostavno unapređivati vladavinu prava, bez minimalne ponude radnih mjesta i rješenja za egzistencijalne probleme građana. Na otvaranju Regionalne konferencije "Ekonomija osnov povezivanja regiona zapadnog Balkana" u Budvi, on je kazao da nije stimulativna poruka iz nove EK da u narednih pet godina nema proširenja EU. Kazao je da EU ponekad potencirajući pitanje vladavine prava, zanemaruje širi kontekst. "Jednako je tačno da bez kvalitetne vladavine prava nedostaje investicija, time i novih radnih mjesta, kao i to da bez razvoja i makar minimalne ponude rješenja za egzistencijalne probleme, ponude radnih mjesta, nije jednostavno unapređivati vladavinu prava", rekao je Đukanović koji smatra da već sada treba kreirati izdašniji investicioni okvir za zapadni Balkan, čiji će cilj biti da infrastrukturno poveže region.

30. septembar

Region ne smije biti crna rupa u Evropi / Komesar EU za regionalnu politiku Johannes Han ponovio ocjenu predsjednika EK **Jean-Claude Juncker** da neće biti proširenja Unije u narednih pet godina, koliko traje njegov mandat. Han je dodao, da će pregovori u procesu proširenja biti nastavljeni sa zemljama kao što su Srbija i Crna Gora i da region ne može da bude "crna rupa" u Evropi, naročito kada su u pitanju prevoz i infrastruktura.

Kvalitet prije brzine

Johannes Hahn

Predsjednik **Juncker** je rekao da neće biti daljeg proširenja u narednih pet godina, jer je sada vrijeme za konsolidaciju onoga što je postignuto sa 28 članica.

Realno gledano, nijedna od naših partnerskih zemalja i neće biti spremna da se pridruži Uniji u tom periodu, ali to ne znači obustavak naših aktivnosti – naprotiv. Moja uloga će biti da pripremim zemlje koje žele da se pridruže EU, i osiguram da ispunjavaju sve kriterijume za članstvo. Kao bivši komesar za regionalnu politiku, veoma sam dobro upoznat sa neophodnošću detaljne pripreme budućih članica za preuzimanje odgovornosti koje nosi članstvo u EU.

Budućnost pregovora o pristupanju zavisi od tri faktora: vladavine prava i osnovnih prava građana, privrede i funkcionalne demokratije. Uz neophodne administrativne kapacitete, ta tri faktora su odlučujuća. To je suština, i naš moto u pregovorima će biti „kvalitet prije brzine“.

Ubrzo nakon početka mandata planiram da predstavim naše prijedloge o načinu da što bolje promoviramo ove reformske prioritete. Što se tiče pravde i vladavine prava, radićemo u bliskoj saradnji sa prvim potpredsjednikom, komesarom za pravdu, potrošače i rodnu ravnopravnost i komesarom za migracije i unutrašnje poslove. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, reforma javne u prave i nezavisno i profesionalno pravosuđe su preduslovi oko kojih ne može biti kompromisa. Isto važi i za osnovna prava: diskriminacija nema što da traži u zemljama koje žele da pristupe Uniji.

Drugi ključni faktor je privreda, i naponi da se podstakne rast i otvaranje novih radnih mjesta. Želio bih da vidim nov, svježiji pristup ekonomskim kriterijumima za pristupanje. Iskoristimo ono što smo naučili kroz iskustva evropskog semestra kako bi bili sigurni da kriterijumi za pristupanje zaista pomažu našim partnerima u postizanju standarda koji će im biti neophodni kad jednom postanu dio EU, i koji će osigurati viši nivo ekonomskog prosperiteta u bliskoj budućnosti. Da bi strukturne reforme uspjele i bile održive, moraju donositi koristi koje građani mogu da vide i razumiju. Poučeni iskustvima stečenim u radu na reformi evropske regionalne politike, trudićemo se da pomognemo našim partnerima da identifikuju oblasti u kojima posjeduju uporedne prednosti i

usredsrede reformske napore na nekoliko pažljivo odabranih sektora. Da bi ojačali javnu podršku reformama, biće neophodno koncentrisati instrumente za pretpristupnu pomoć i sarađivati sa međunarodnim finansijskim institucijama kako bi se stvorila kritična masa u ključnim razvojnim oblastima i generisali opipljivi rezultati.

Treći presudni faktor je istinska i duboka demokratizacija. Evropski parlament, zajedno sa nacionalnim parlamentima, doprinosi procesu reformi u zemljama u procesu pristupanja – od poštenih izbora do istinski nezavisnih medija i transparentnosti vlasti. Takođe, planiramo da još prisnije sarađujemo sa civilnom društvom kako bi učvrstili reforme.

Proces pristupanja neće biti obustavljen – naprotiv, u mnogim oblastima planiramo još intenzivniju saradnju sa našim partnerima. Moramo da uradimo sve što je moguće kako bi promovisali bližu regionalnu saradnju i razriješili preostala bilateralna pitanja. Naši partneri ne mogu napredovati ka Evropi ako se prvo ne oslobode tereta iz prošlosti. Učinićemo sve što je u našoj moći kako bi stabilizovali region, posebno u pogledu daljeg razvoja dijaloga između Beograda i Prištine.

Zemlje zapadnog Balkana treba da budu bolje povezane – između sebe i sa EU. Ovaj region ne smije biti prazno polje u evropskim mrežama puteva, željeznica i energetske mreže. Uključivanje transportne i energetske infrastrukture zapadnog Balkana u evropske transportne i energetske mreže je u zajedničkom interesu svih nas: saradnja na konkretnim zajedničkim ciljevima će doprinijeti smanjenju prekograničnih tenzija.

Za unaprijeđenja ekonomskog razvoja i saradnje u regionu od velike koristi nam mogu biti primjeri makro-regiona unutar same EU, sa kojima kao bivši komesar za regionalnu politiku imam dosta iskustva. To se posebno odnosi na izgradnju mreža saradnje u cilju unaprijeđenja efikasnosti i kvaliteta sprovođenja kompleksnih investicija, i reforma programa regionalne mobilnosti radne snaga kako bi se problem odliva mozgova umanjio i zamijenio cirkulacijom eksperata.

Izvor: izvodi iz govora u Evropskom parlamentu novog komesara za susjedstvo i pregovore o proširenju

Kako kašnjenje u ispunjavanju obaveza iz AP za poglavlja 23 i 24 može uticati na dalji tok pregovora između Crne Gore i EU

Spuštanje rampe

Svetlana Pešić

Bez obzira što Crna Gora kasni sa ispunjavanjem obaveza u poglavljima 23 - Pravosuđe i temeljna prava i 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost ne treba očekivati da će Evropska komisija ili EU blokirati pregovore u ta dva ili i u drugim poglavljima početkom oktobra, prilikom objavljivanja Izvještaja o napretku za 2014. Međutim, ako se nastavi sa kašnjenjem i ako ne bude konkretnih rezultata u borbi protiv korupcije, Komisija ili neke od članica Unije bi mogle zatražiti zamrzavanje pregovora sa Crnom Gorom već u februaru 2015. godine ili krajem te godine kada se budu radile procjene ispunjenosti obaveza iz akcionih planova.

Za sada je izvjesno da će Vlada zbog kašnjenja u realizaciji akcionih planova za poglavlja 23 i 24 pristupiti njihovoj reviziji nakon konsultacija sa predstavnicima EK i EU.

“Revizija se planira u drugoj polovini godine nakon Izvještaja o napretku. Administracija nije dovoljno snažna da isprati sve što smo isplanirali, što je jedan od razloga za kašnjenje realizacije određenih mjera. Osim toga, proces izrade zakona zahtijeva vrijeme. Možda u nekom budućem periodu, ako se trend kašnjenja nastavi, bude razloga za zabrinutost”, kazala je **Svetlana Rajković**, generalna direktorka Direktorata za međunarodnu pravnu saradnju i evropske integracije u Ministarstvu pravde.

EK i EU mogu u bilo kojem trenutku odlučiti da prekinu pregovore dok se ne ispune obaveze iz dva najznačajnija poglavlja. Ona zahtijevaju najveći stepen političke volje. Koliko je meni poznato, crnogorski propisi su uglavnom dobri i tu se mogu tražiti samo neke nijanse. Ono na šta će EK insistirati su rezultati u praksi, rekao je Glavni državni odvjetnik Hrvatske Dinko Cvitan

“Možda u nekom budućem periodu, ako se trend kašnjenja nastavi, bude razloga za zabrinutost”, kazala je Svetlana Rajković iz Ministarstva pravde

Nakon pregleda polugodišnjih izvještaja o realizaciji akcionih planova za ova dva poglavlja, koje je Vlada usvojila, nameće se zaključak da je broj neispunjenih obaveza veći u poglavlju 23. nego u poglavlju 24. Letimičnim pogledom na izvještaj o ispunjenosti obaveza iz obimnog poglavlja 23 može se primijetiti da su probijeni rokovi kada je u pitanju izrada zakona o o javnim nabavkama, antikorupcijskom zakonu, izmjenama zakona o lobiranju, zatim sprovođenju planova za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou, povjeravanju ostavinskih predmeta notarima, te zakona o Specijalnom tužilaštvu, popularno nazvanom crnogorskom USKOK-u.

Ministar pravde, **Duško Marković** je saopštio da Specijalno tužilaštvo ipak neće biti, kako je planirano, formirano u novembru ove godine. On je pojasnio da je Vlada, na zahtjev EK, Venecijanskoj komisiji dostavila Nacrt zakona o Specijalnom tužilaštvu i set drugih zakona iz oblasti pravosuđa. “Davanje mišljenja Venecijanske komisije, kao neplanirana faza u procesu donošenja ovih zakona, značiće probijanje rokova iz akcionih planova i Programa rada Vlade za 2014. godinu”, kazao je Marković. Kako je objasnio Ministarstvo pravde, EK je tražila ocjenu Venecijanske komisije seta zakona iz pravosuđa zato što se oni zasnivaju na standardima Savjeta Evrope, jer ne postoji pravna tekovina EU u ovoj oblasti, osim njenih osnivačkih ugovora.

Govoreći o iskustvu Hrvatske, Glavni državni odvjetnik Hrvatske **Dinko Cvitan** je ocijenio da kašnjenje u ispunjavanju obaveza iz pregovaračkih poglavlja 23 i 24 može rezultirati

prekidanjem pregovora u drugim poglavljima. Komentarišući mogućnost da crnogorska Vlada revidira planove za poglavlja 23 i 24, on je rekao da EK može u bilo kojem trenutku odlučiti da prekine pregovore dok se ne ispune obaveze iz za dva najznačajnija poglavlja. "Jer ona zahtijevaju najveći stepen političke volje. Koliko je meni poznato, crnogorski propisi su uglavnom dobri i tu se mogu tražiti samo neke nijanse. Ono na šta će EK insistirati su rezultati u praksi", naglasio je Cvitan. "EK dozvoljava reviziju planova. To nije sporno, sve dok se to radi u cilju ispunjavanja njihovih zahtjeva", ističe Cvitan, koji je ranije bio i na čelu Ureda za suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala (USKOK).

Dinko Cvitan

Prema njegovim riječima hrvatsko specijalno tužilaštvo i USKOK su bili uključeni u proces pregovora, a bar dva puta godišnje su se savetovali sa ekspertima EK. "To smatram ključnim kod zatvaranja poglavlja 23 i 24 i upravo to savjetujem Crnoj Gori - uključivanje svih u proces pregovora. EK ne poznaje kompromis kad su u pitanju rezultati, a to je razračunavanje sa korupcijom na najvišim nivoima vlasti. Pri tome, ne treba zaboraviti ni lokalni nivo - lokalne šerife koji su ključni problem bili u Hrvatskoj, a mislim i u Crnoj Gori. Oni donose i mijenjaju prostorne planove, treba provjeravati i njihove planove javnih nabavki...", kazao je Cvitan.

Boris Marić, viši pravni savjetnik u Centru za građansko obrazovanje (CGO) i član Radne grupe za pripremu pregovora za poglavlje 23, navodi da obaveze Crne Gore kroz značajni broj mjera iz Akcionog plana za poglavlje 23 nijesu realizovane u odnosu na predviđene rokove, iako su te mjere konkretne. On smatra da se to desilo jednim dijelom jer se olako obećalo i projektovalo nešto što objektivno nije moglo biti ostvareno, a drugim dijelom

"Ako se sa političke scene ne uklone oni koji opstruiraju integracije, proces će ići sve sporije, dok se u jednom momentu potpuno i ne zaustavi", ocijenio je predsjednik Odbora za evropske integracije Slaven Radunović

jer postoji politička opstrukcija i pored javnog deklarisanja političkih moćnika da su spremni za punu saradnju i doprinos u cilju realizacije preuzetih obaveza.

Prema njegovim riječima neophodnost novog usklađivanja Akcionog plana za poglavlje 23 sa realnim mogućnostima crnogorskih institucija najbolje se može vidjeti kroz "napredak" u oblasti borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.

"Drastično se kasni sa rokovima za zakonsko zaokruživanje statusa crnogorskog USKOK-a, a da ne govorimo koliko je potrebno vremena da se institucionalno uspostavi i praktično sprovede zakonsko ustrojstvo koje će imati mjerljive rezultate", upozorio je Marić. On je dodao da je naglašeno loša saradnja među državnim institucijama, i da pored toga imamo i hroničan nedostatak političke volje da se u djelo sprovedu obaveze zacrtane Akcionog plana za poglavlje 23, što će neminovno dovesti do preispitivanja preuzetih obaveza i neohodnosti objektiviziranja trenutnih kapaciteta državnih institucija u Crnoj Gori. "Revidiranje Akcionog plana za poglavlje 23 je najmanje što Crna Gora može da uradi u ovom trenutku, a da zadrži minimalan nivo povjerenja sa zvaničnim Briselom", rekao je Marić.

Miodrag Vuković, poslanik Demokratske partije socijalista (DPS) smatra da nema nekog dramatičnog kašnjenja, ali da je realizacija obaveza sporija od očekivanog. „Pojasniću, nema kašnjenja koja bi i nas u Crnoj Gori i naše partnere u EU već sada dovela u „depresiju“ i koja bi dramatično uticala na tok pregovora. Postoji sporije ostvarivanje dogovorenog, ali svaki novi trenutak u ovom

ozbiljnom poslu otvara nova pitanja i probleme koje nijesmo kalkulisali na početku pregovora, a koje moramo rješavati. Zbog toga postoji i osjećaj, u dobroj mjeri utemeljen, sporosti u radu domaćih institucija i odgovornih u ovom poslu”.

Na Savjetu za vladavinu prava, koji je ustanovljen zbog unaprijeđenja dinamike ispunjavanja obaveza predviđenih AP za poglavlja 23 i 24 o pristupanju Crne Gore EU, a kojim predsjedava Marković, zaključeno je da kašnjenje u realizaciji obaveza iz AP 23 i 24 treba da podstakne nadležne rukovodiocce da se u potpunosti uključe u taj proces i preuzmu odgovornost za blagovremenu dinamiku njihovog ispunjavanja.

Slaven Radunović, predsjednik Odbora za evropske integracije u Skupštini Crne Gore, je izrazio nadu da će se EK konačno uvjeriti u ono na šta se već duže vrijeme ukazuje iz opozicionih partija i civilnog sektora - a to je da ova Vlada samo kupuje vrijeme i da nema ozbiljnu namjeru da ono što je obećala i realizuje. “Uostalom, kako očekivati da će neko čiji se sistem vladanja zasniva na raznim oblicima korupcije, a kojem čvrste veze sa organizovanim kriminalom obezbjeđuju

enormne zarade, otpočeti efikasnu borbu protiv ovih pošasti i time posjeći granu na kojoj sjedi? Naravno, da će sve ovo uticati na dalji tok pregovora. To je jasno naglasio i izvijestilac francuskog Senata za Crnu Goru, predsjednik Odbora za evropske poslove, **Simon Sutur**, u svom izvještaju iz jula mjeseca. Podvukao je da neće biti otvaranja novih, dok se ne ostvari napredak u poglavljima 23 i 24”, dodao je Radunović.

Vrijeme je, kako je kazao, pokazalo da su rokovi zadati AP za poglavlja 23 i 24 nerealno postavljeni i da su više bili produkt želje da se Brisel na kratko odobrovolji, nego racionalnog promišljanja o svim okolnostima koje utiču na njegovu realizaciju. “Nedostatak političke volje za stvarnim reformama u društvu je glavna prepreka u sprovođenju ovih AP, ali i glavni problem Crne Gore na ukupnom putu evrointegracija. Za efikasno ispunjenje obaveza, koje je neophodno za dalji napredak u procesu pregovora, postoji preduslov - da se sa političke scene uklone oni koji opstruiraju taj proces. Bez ispunjenja tog preduslova, proces će ići sve sporije, dok se u jednom momentu potpuno i ne zaustavi”, izričit je Radunović.

Politikolog Davor Đenero o porukama Junckera i Hahna

Niko nije rekao da vam treba pet godina da završite pregovore

Poruka novog predsjednika Evropske komisije **Jean-Claude Junckera** i komesara za pregovore o proširenju **Johannes Hahna** da u narednih pet godina neće biti proširenja EU su, sa aspekta politike, pogrešno upućene zapadnom Balkanu jer u Crnoj Gori i Srbiji ona je pročitana da u narednih pet godina neće završiti ni pristupne pregovore, ocijenio je spoljnopolitički analitičar **Davor Đenero**. "Ako

Davor Đenero

gledamo potpuno racionalno, onda se moramo složiti sa predsjednikom Komisije i novim komesarom. Oni nisu rekli da u narednih pet godina ni jedna zemlja neće završiti pregovore, ali znamo da nakon završetka pregovora, prije odluke o članstvu, slijedi razdoblje od dvije godine koliko je potrebno članicama da ratifikuju pristupni ugovor. U

nekim zemljama članicama, procedura ratifikacije pristupnog dokumenta je vrlo složena, na primjer, u Belgiji. U drugim država ta složenost može proizilaziti iz trenutnih političkih kriza, a nije malo evropskih zemalja koje imaju nestabilne vlade i političke odnose u parlamenatu, dok su neke od članice snažnije obilježene zamorom od proširenja i nisu spremne posebno žuriti sa tim pristupnim dokumentom", kazao je Đenero za *Evropski puls*.

» Kako je to izgledalo na primjeru Hrvatske?

Hrvatska je u tom pristupnom razdoblju bila prva buduća članica za koju je definisan mehanizam monitoriniga. Evropska komisija je svakih šest mjeseci obavještavala sve članice da li Hrvatska ispunjava svoje obaveze, i tek nakon što su te obaveze bile uglavnom ispunjene neke članice su pokretale proces ratifikacije. Sa ratifikacijom je dugo čekala Holanija, Njemačka...

Dakle, ako odbijete te dvije godine potrebne za ratifikaciju pristupnog dokumenta onda je Han rekao da nije vjerovatno da će Srbija i Crna Gora u naredne tri godine završiti pregovore sa EU. Ako znamo da

Ako odbijete dvije godine potrebne za ratifikaciju pristupnog dokumenta u članicama EU, onda je u stvari Han rekao da nije vjerovatno da će Srbija i Crna Gora u naredne tri godine završiti pregovore sa EU

su pristupni pregovori u svakom narednom krugu proširenja sve komplikovaniji, da je zajednička pravna baština sve obimnija, onda su to sve realna očekivanja.

Na žalost, za većinu članica proširenje nije prioritarna politika.

» Kada smo kod političara, što mislite o Junckeru i Hanu?

Juncker, nažalost, nije od onih evropskih političara koji su obilježeni kao pobornici politike proširenja. Sa druge strane, Han ne spada u prvu ligu evropskih komesara. Njega smatraju više dobro obrazovanim činovnikom, nego političarom.

Hrvatska je u pristupnim pregovorima imala iskustvo sa dvojicom komesara za proširenje: sa ambicioznim političarom **Oli Renom** i sa **Štefanom Fileom**, čije su ambicije bile nešto ograničenije. Hrvatska ni sa jednim, ni sa drugim, nije stvorila neku ozbiljniju hemiju.

Međutim, valja znati da komesar za proširenje jeste značajna figura, ali je ključno dobro komunicirati sa direktoratima EK, sa pravom administracijom, a ne sa politikom. Političari služe da stvaraju dobru klimu. U pregovorima je, naročito, važno raditi sa direktoratima, sa evropskom administracijom i u njima tražiti saveznike.

» Nakon konferencije u Berlinu o zapadnom Balkanu i izbora Hana i Junckera, premijer Milo Đukanović je, u par navrata, kritikovao EU što odvojeno posmatra proces izgradnje vladavine prava na Balkanu sa ekonomskom razvijenosti država tog regiona. Kako je obrazložio, u državama sa većom nezapošljenošću teško se boriti za vladavinu prava zbog čega

bi EU trebalo da kreira obimniji investicioni okvir za Balkan. Ako znamo da je vladavina prava uslov za ozbiljne investicije, da li ovu poruku doživljavate kao otklon od EU upravo zbog sve jačih zabtjeva Unije prema Crnoj Gori kada je riječ o borbi protiv visoke korupcije, pravosuđa...?

Šefa države je uvijek korisno kritikovati iznutra, nije ga pristojno kritikovati vani.

Valja biti svjestan da EU nije u nekom povoljnom ekonomskom stanju, da nema volje za stvaranje nekog Maršalovog plana za Balkan, vrijeme za koje su ti fondovi bili izdašni za države kandidate je prošlo.

Svi vaši nedostaci u sistemu vladavine prava važe i za Hrvatsku - to su nijanse kada su u pitanju uspješnost i efikasnost pravosuđa. Hrvatska još uvijek svojim investitorima ne garantuje pravnu sigurnost, tu je i nestabilan poreski okvir koji se doživljava kao najveća brana stranim investicijama.

Međutim, treba potpuno odvojiti pitanja investicija i pristupanja EU. Investicije koje su na raspolaganju danas su prije svege privatne. Pristupanje EU i NATO predstavlja svojevrstu polisu osiguranja za investitore da država ispunjava neke standarde i neke kriterijume.

» *Anovac iz EU?*

Nije moguće očekivati da će biti nekih strašno velikih strukturnih investicija iz evropskog budžeta. Biće nešto vezano za infrastrukturu i energetske strategiju.

Crna Gora se, sa Albanijom i Hrvatskom, vrlo vješto uključila u projekt transjadranskog gasovoda. Izrazito je dobro da se Crna Gora sa Hrvatskom, BiH i Albanijom snažno angažuje za izgradnju Jadransko-jonskog autoputa, dobro će biti ako Srbija i Crna Gora, počnu vrlo ozbiljno raditi na obnovi željezničkog prava za Luku Bar.

Čini mi se da je Vučić vrlo uspješno nastupio na konferenciji u Berlinu.

» *Kada smo konferencije o zapadnom Balkanu u Berlinu, što je bio glavni motiv i cilj Njemačke da organizuje taj veliki skup?*

Za razliku od ostalih jakih evropskih država koje su vrlo rezervisane prema zapadnom Balkanu, Njemačka ima snažne interese. Njemačka ima interese i prema evropskom istočnom susjedstvu, prema Rusiji i Kaspijskom basenu. Njoj konsolidacija Balkana, na neki način, predstavlja i konsolidaciju njenog lijevog boka. Zbog toga je ona spremna povući Balkan, ali

Čini mi se da su Hrvatska i Crna Gora, svaka na svoj način, izgubile dio svoje liderske pozicije na Balkanu. Hrvatska kao članica EU, Crna Gora kao prva koja je otvorila pregovore i za koju se činilo da će uvjerljivo prije Srbije te pregovore završiti.

pod određenim uslovima, odnosno da države regiona striktno i dosljedno sprovode ekonomske i političke obaveze i da poštuju tip ekonomske politike koji Merkel, uslovno rečeno, nastoji nametnuti i čitavoj EU. Ovakva saradnja koju je Njemačka inicirala je puno pragmatičnija nego tip saradnje koji su zemlje sa balkanskog područja spremne generirati pojedinačno. Administracija u Hrvatskoj je nažalost propustila, upravo zbog zapostavljanja odnosa sa Njemačkom, uskočiti u poziciju neke zemlje koja će posredovati njemačke ideje prema regiona, a to je prilično vješto iskoristio Vučić.

» *I albanski premijer, Edi Rama?*

Da, ali utisak je da je u Berlin najspremniji došao Vučić.

Čini mi se da su Hrvatska i Crna Gora, svaka na svoj način, izgubile dio svoje liderske pozicije na Balkanu. Hrvatska kao članica EU, Crna Gora kao prva koja je otvorila pregovore i za koju se činilo da će uvjerljivo prije Srbije te pregovore završiti.

V.Žugić

Koliko kasni bivša istočna Njemačka

Četvrt vijeka nakon pada Berlinskog zida, nezapošljenost u nekadašnjoj istočnoj Njemačkoj pala je na najniži nivo od ujedinjenja zemlje, ali su razlike u odnosu na nekadašnju zapadnu Njemačku i dalje vidljive.

Nezapošljenost na istoku zemlje premašuje 10%, nasuprot 6% u zapadnom dijelu. BDP u istočnoj Njemačkoj 1991. iznosio je jednu trećinu BDP-a zapadnog dijela zemlje, dok je danas dvije trećine. Tačnije, u 2013. BDP je iznosio 23.585 evra, a na zapadu zemlje 35.391.

Nalazi instituta za istraživanje javnog mnjenja Infratest Dimap pokazali su da 75% Njemaca iz nekadašnje istočne Njemačke smatra da je ujedinjenje donijelo korist, što misli manje od polovine stanovnika zapadnog dijela zemlje (48%).

Zahtjev za duže radno vrijeme u Francuskoj

Francuska treba da odustane od 35-časovne radne nedjelje, poveća starosnu granicu za odlazak u penziju i smanji minimalne plate ako želi da spusti hronično visoku stopu nezapošljenosti i podstakne

privredni rast, poručilo je vodeće francusko udruženje poslodavaca Medef, prenosi *Euraktiv*.

Sindikati se tome oštro protive, a ni vlada, sudeći po izjavama premijera, nije spremna da produži radno vrijeme ili dira u minimalne zarade. Poslodavci su uvjereni da bi njihovi prijedlozi, ako bi bili usvojeni, pomogli drugoj po snazi evropskoj ekonomiji da otvori milion radnih mjesta u narednih pet godina. Stopa nezapošljenosti u Francuskoj je iznad 10% i u julu je u toj zemlji bilo registrovano gotovo 3,5 miliona ljudi koji traže posao.

Plate direktora veće 131 put

Direktori najvećih britanskih kompanija u prosjeku imaju 131 put veće plate od prosječnih plata njihovih zaposlenih, pokazalo je novo istraživanje.

Podaci nezavisnog Centra za velike plate ukazuju na dramatičan

rast direktorskih plata u odnosu na plate većine zaposlenih u Velikoj Britaniji tokom posljednje tri decenije. U 1998. direktor neke od najvećih britanskih kompanija bio je plaćen 47 puta više nego zaposleni u prosjeku, dok je 1980. direktorska plata bila između 13 i 44 puta veća od prosječne plate zaposlenih.

Najveći jaz u platama je u kompaniji WPP, svjetskom lideru u marketinškim komunikacijama. Direktor te firme **Martin Sorrell** ima gotovo 800 puta veću platu od prosječne plate svojih radnika. Direktor Next-a **Simon Wolfson** ima 459 puta veću platu od prosječne njegovih radnika, ali je odlučio da godišnji bonus daje u dobrotvorne svrhe.

Komentarišući te podatke direktorka Centra za velike plate **Deborah** je rekla da je jasno da "dok podaci vlade potvrđuju da zarade radnika padaju, neki to ne osjećaju". Kada direktori zarađuju nekoliko stotina puta više nego ostali zaposleni, to stvara "duboko osjećanje nepravde", navode iz Centra.

Sankcije Rusiji i EU mlijeko

Ruskim embargom u EU najteže je pogođena industrija mlijeka i mliječnih proizvoda. Prije embarga, EU je izvozila više od 250.000 tona sira vrste edamer u

Rusiju. Dio mlijeka koji je korišćen za proizvodnju sireva sada se koristi za proizvodnju hrane koja može da se duže čuva, poput mlijeka u prahu ili putera, rekao je direktor za ekonomska pitanja u francuskom udruženju mlecarske industrije Atla **Gerard Calbrix**. To je za posljedicu imalo pad cijene. U Francuskoj se tona obranog mleka u prahu sada prodaje za 2.400 eura, dok je početkom avgusta vrijedila 2.880 eura. Veliki trgovinski lanci koriste situaciju kako bi još više snizili cijene. Njemačka grupa Aldi je nedavno saopštila da je snizila cijenu pakovanja putera sa 99 na 85 euro centi.

Jubilej Centra za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO)

15 godina borbe za jako civilno društvo

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) je u septembru proslavio 15 godina rada i postojanja organizacije. Misija CRNVO-a je da pruži podršku razvoju aktivnog građanstva i organizacija civilnog društva, međusektorsku saradnju i uključivanje građana u razvoj javnih politika.

U periodu političkih i ekonomskih kriza i previranja, Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) je težio edukaciji građana/ki Crne Gore, podsticao udruživanje i građanski aktivizam i često, u saradnji sa partnerima iz nevladinog sektora, upozoravao, kritikovao ali i sarađivao sa institucijama i donosiocima političkih odluka koji su pokazivali otvorenost za saradnju sa civilnim sektorom.

“Uzimajući u obzir specifičnost regiona u kojem živimo, mi još uvijek dijelimo, iste ili slične probleme, ali uz razmjene iskustava i zajednički rad učimo kako da ih prevaziđemo. Civilno društvo našeg regiona je zaista učinilo mnogo u prethodnim turbulentnim, tranzicionim godinama, i komuniciralo i sarađivalo i onda kada države i zvanične vlasti nisu a CRNVO se trudio da sve dobre prakse iz regiona i naučene lekcije prenese na svoj rad u Crnoj Gori”, istakla je na proslavi rođendana CRNVO-a **Ana Novaković**, izvršna direktorka.

Danas CRNVO koordinira radom Koalicije za praćenje pregovora u okviru pregovaračkog poglavlja 23, ima predstavnike/ce u Savjetu za razvoj NVO, Komisiji za saradnju sa NVO i raspodjelu sredstava NVO Glavnog grada, Nacionalnom partnerstvu

za cjeloživotno preduzetničko učenje, Mreži za društvenu odgovornost, Tehničkom komitetu za društvenu odgovornost, Operativnom tijelu za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2014-2018, Radnoj grupi za pripremu pregovora za poglavlje 23 i mnogim drugim tijelima.

Centar danas ima devet zaposlenih koji rade u okviru šest programa, a samo u 2013. je kroz svoje projekte uključio preko 500 ljudi, što iz NVO sektora i državnih tijela, tako i lokalne samouprave i biznis sektora.

CRNVO, između ostalih, nudi servise kao što su Dnevne vijesti iz NVO sektora, Najava događaja u NVO sektoru, pravno i finansijsko savjetovanje, pomoć pri registraciji NVO, pisanje projekata, i mnoge druge usluge. Posjeduje tri internet stranice, ima preko 500 članova i članica CRNVO mailing liste i preko 3,200 pratioca na društvenim mrežama.

“Crna Gora ima jak i veoma uticajan civilni sektor, veoma smo ponosni što mu pripadamo a nadamo se da smo nekim dijelom i pozitivno uticali na njegovo stvaranje i djelovanje”, zaključila je Novaković na prijemu povodom ovog jubileja.

R. Mušović

Unaprijediti borbu protiv korupcije na lokalnom nivou?

Piše: Nikola Đonović

Korupcija je jedno od najzastupljenijih pitanja u crnogorskom javnom diskursu, dok je borba protiv korupcije jedan od prioriteta institucija države, sudeći po strateškim dokumentima i izjavama zvaničnika. Lokalne samouprave su, kao pružaoci usluga i kao institucije zadužene za zajednički interes građana i građanki, posebno ranjive pred korupcijom. Uviđajući potrebu za većim angažmanom organizacija civilnog društva u ovoj oblasti, pokrenut je projekat „Korupcija na lokalnom nivou – nulta tolerancija“, koji uz podršku Delegacije EU u Crnoj Gori i sufinansiranje Norveške kraljevske ambasade realizuje Centar za građansko obrazovanje (CGO) u saradnji sa Institutom alternativa (IA) iz Podgorice, NVO Bonum iz Pljevalja i NVO Nada iz Herceg Novog. Po kriterijumu izbalansirane zastupljenosti sjevernog, centralnog i južnog dijela zemlje, projektom je obuhvaćeno 14 crnogorskih opština: Bar, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Pljevlja, Plužine, Podgorica, Rožaje i Tivat.

Jedna od aktivnosti projekta bila je i praćenje implementacije lokalnih akcionih planova za borbu protiv korupcije (LAP) i to od 2009. – 2012. i od 2013.-2014. i sagledavanje dosadašnjih učinaka u ovoj oblasti, uz osvrt na izazove koji su pratili taj proces.

Rezultati monitoring istraživanja ukazuju na

Opština Budva i Rožaje nijesu usvojile LAP za 2013.-2014.

činjenicu da su priprema lokalnih akcionih planova za borbu protiv korupcije, kao i njihovo usvajanje, izolovane aktivnosti u borbi protiv korupcije na lokalnom nivou. Do jula 2014, od 14 opština koje su bile u fokusu ovog projekta, akcione planove za 2013. – 2014. nijesu usvojile dvije opštine.

Objektivan i analitički pristup, prepoznavanje specifičnih rizika u svakoj od opština, uključenost eksperata, kao i sveobuhvatnost postavljenih mjera je potpuno izostao prilikom izrade akcionih planova, i to važi za oba praćena perioda. Strateški i operativni ciljevi, mjere, aktivnosti i indikatori su jasno definisani Modelom usklađenog akcionog plana za borbu protiv korupcije u lokalnoj samoupravi i oni su morali služiti kao okvir za izradu lokalnih akcionih planova za opštine. Međutim, on se u većini slučajeva samo doslovno prenosi. U tom smislu, Model AP je neophodno unaprijediti specifičnim mjerama i aktivnostima za svaku od opština, i to u okviru oblasti koje su posebno osjetljive na pojavu korupcije, poput *javnih nabavki, javno-privatnih partnerstava, urbanizma (u jednom dijelu), rada lokalnog parlamenta i političke korupcije.*

Opštine su do te mjere prenosile Model AP u svoje akcione planove da se u tim dokumentima mogu naći i nelogičnosti poput rokova za realizaciju aktivnosti koji ističu i prije samog usvajanja akcionog plana, zatim jezičke greške, greške u označavanju u tabeli, itd. Rokovi predviđeni za realizaciju su dominantno “kontinuirani”, odnosno nijesu precizni. Budžet za realizaciju mjera, takođe, nije precizan ili potpuno izostaje u nekim slučajevima. Isto tako, godišnji budžeti lokalnih samouprava ne predviđaju posebne stavke koje bi se odnosile na realizaciju aktivnosti iz akcionog plana pa je realizacija aktivnosti otežana, a jedan broj utvrđenih aktivnosti iz tog razloga nije uopšte realizovan (odnosi se na period 2009.-2012.). Postoje i primjeri opština koje su tražile finansijska

LOKALNE SAMOUPRAVE U CRNOJ GORI U BORBI PROTIV KORUPCIJE

*Izveštaj o sprovođenju lokalnih akcionih planova za borbu protiv korupcije
u 14 crnogorskih opština u periodu od 2009-2012 i 2013-2014*

Projekat finansira EU, a koefinansira Kraljevskanorveška ambasada

sredstva od Ministarstva unutrašnjih poslova kako bi realizovale aktivnosti, što predstavlja rezultat lošeg finansijskog planiranja, ali i dokaz da ovo pitanje nije percipirano od samih opština kao ono u koje je značajno uložiti budžetska sredstva.

Kada se govori o efektima sprovođenja lokalnih akcionih planova za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou, može se konstatovati određen uticaj na smanjenje praga tolerancije prema korupciji, kao i kulturološku percepciju korupcije kao negativne pojave. No, i u tom slučaju ukupni

Unaprijeđenje transparentnosti izrade ovih dokumenata moguće je uključivanjem predstavnika nevladinog sektora, ali i drugih zainteresovanih strana, i to u najranijoj fazi njihove izrade.

rezultati su vrlo skromni. Jedan od razloga za to je to što su aktivnosti bile u velikom obimu takve da ne zahtjevaju niti značajan angažman službenika/ca opštine niti značajan budžetski izdatak. Kako bi se lokalni AP prilagodili specifičnostima opština važno je uložiti dodatne napore i iskoristiti naučene lekcije.

Dalje, u cilju poboljšanja kvaliteta LAP-ova neophodno je uskladiti akcione planove sa specifičnostima svake lokalne samouprave pojedinačno. Naime, AP moraju obrađivati oblasti zapošljavanja, urbanizma u dijelu izdavanja građevinske dokumentacije, privrede u dijelu izdavanja dozvola, inspeksijski i komunalni nadzor, dok oblasti kao što su javne nabavke, koncesije, javno-privatno partnerstvo, uloga lokalnih parlamenata i politička korupcija moraju biti dodatno obrađene i to sa posebnim osvrtom na uspostavljanje pune transparentnosti u predmetnim oblastima. Takođe, za svaku opštinu pojedinačno moraju se razvrstati primarni od sekundarnih rizika za pojavu ili postojanje korupcije, pa na osnovu toga strukturirati i mehanizmi za spriječavanje ili borbu protiv korupcije na lokalnom nivou, zatim javno imenovati primarno odgovorne osobe za realizaciju, ali i propisati precizno prava i obaveze potrebne za rad u punom kapacitetu primarno odgovorne osobe.

Uopšteno govoreći, AP se moraju praviti na osnovu prethodno sprovedenih analiza i istraživanja javnog mnjenja, realno određivanje svih rokova za izvještavanje opština prema Komisiji za praćenje realizacije, a u samim budžetima lokalnih samouprava treba jasno naznačiti sredstva koja će biti upotrijebljena u cilju borbe protiv korupcije na lokalnom nivou.

Poglavlje 21: Transevropske mreže

Eliška Vesela

Pojam Transevropske mreže (*Trans-European Networks – TEN*) se odnosi na oblasti transporta, telekomunikacija i energetske infrastrukture, a samo poglavlje se fokusira na uspostavljanje i razvoj moderne infrastrukture koja povezuje nacionalne mreže, povećavajući njihovu interoperabilnost. Konačni cilj je pospješivanje slobodnog protoka roba, ljudi, usluga i kapitala, kako bi se u cjelosti iskoristilo unutrašnje tržište, osnaživale povezanosti unutar Evropske unije i doprinijelo ekonomskom rastu i stvaranju radnih mjesta u EU.

Ideja transevropskih mreža pojavila se zajedno sa idejom zajedničkog tržišta krajem 1980-ih. Da bi se obezbijedilo slobodno kretanje roba, ljudi, usluga i kapitala, koji su ključna komponenta tržišta bez unutrašnjih granica, od vitalnog značaja je da različite regionalne i nacionalne mreže budu povezane efikasnom infrastrukturom. Transevropske mreže su takođe glavni elemenat za jačanje ekonomske, društvene i teritorijalne povezanosti, što je jedan od ciljeva Unije. Njihov razvoj može pomoći da se smanje razlike između stepena razvijenosti različitih regiona, jer je

izgradnja Transevropskih mreža takođe značajna i za ekonomski rast i kreiranje radnih mjesta. Međupovezanost i interoperabilnost nacionalnih mreža, kao i pristup takvim mrežama, treba razvijati širom EU, naročito obraćajući pažnju na periferne regione.

Aktivnosti EU u ovoj oblasti obuhvataju usvajanje smjernica, koje regulišu ciljeve, prioritete i uopšteno razvoj Transevropskih mreža. U okviru tih smjernica se identifikuju projekti od zajedničkog interesa koji mogu biti podržani od strane EU, naročito kroz studije izvodljivosti, kreditne garancije i subvencije kamatnih stopa. Unija može da pruži i finansijski doprinos takvim projektima u zemljama članicama preko kohezionog fonda. Takođe, Evropska investiciona banka može da doprinese finansiranju ovih projekata kroz zajmove.

Kao što se navodi u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), potpisanom između Crne Gore i EU „osim toga, saradnja može podržati razvoj multi-modalne infrastrukture koja je povezana sa glavnim Transevropskim mrežama, naročito jačanje regionalnih veza u Jugoistočnoj Evropi.” Crna Gora, kao jedna od balkanskih država, predstavlja perifernu oblast, i zato je očito da je razvoj Transevropskih mreža od vitalnog značaja za crnogorsku uspješnu integraciju u strukturu EU i njeno unutrašnje tržište.

Politika Evropske unije koja se tiče Transevropskih mreža je usmjerena na razvoj mreža u tri glavne oblasti – transport, energiju i telekomunikacije – i njihovu međupovezanost i interoperabilnost.

Transevropske transportne mreže (TEN-T) obuhvataju mrežu puteva, željeznica, riječnih puteva, pomorsku transportnu infrastrukturu, sistem vazdušnog transporta, a takođe i zakonodavstvo, strategije i administrativne kapacitete u svim oblastima.

Što se tiče mogućih investicija, nacionalni organi trebaju da uspostave finansijski plan investicija i budžetsku perspektivu. Ovo može poslužiti kao osnova za razmatranje potreba neophodne

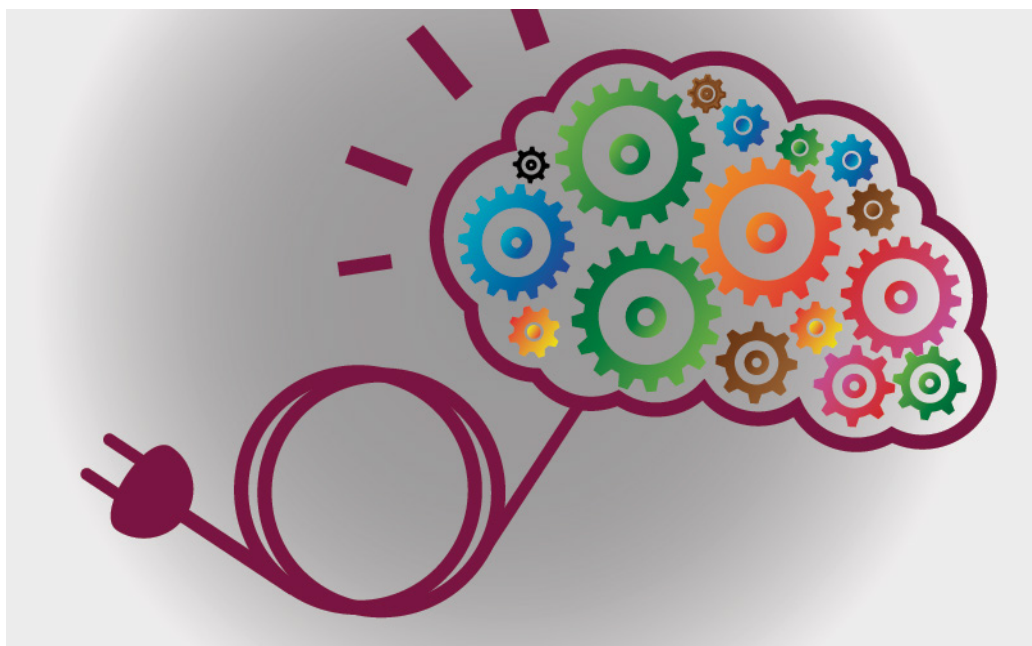
infrastrukture i takođe za predviđanje budućeg tempa investicija. Štoviše, takvi dokumenti mogu takođe biti i pokazatelj za međunarodne finansijske institucije o nacionalnim finansijskim obavezama prije nego što one mobilišu svoju finansijsku pomoć. Dalje, sve nove investicije u zemljama kandidatima za članstvo trebaju biti u skladu sa ekološkim direktivama, što između ostalog znači da primjenjuju Procjenu uticaja na životnu sredinu (*Environmental Impact Assessment - EIA*) i Stratešku procjenu uticaja životne sredine (*Strategic Environmental Assessment - SEA*) uz sprovođenje infrastrukturnih projekata i strategija, kao i da uključuju učešće javnosti tokom obrade takvih projekata.

Usklađenost transportnih mreža, administrativnih mjera, bezbjednosnih uređaja itd. sa standardima EU mora biti dostignuta kako bi se omogućila međupovezanost sa susjednim zemljama. Što se Crne Gore tiče, prema Izvještaju o napretku za 2011, može se primijetiti ograničeni napredak u oblasti TEN-T. Dalji naponi su potrebni posebno u jačanju putnih i željezničkih veza, koje su nedovoljno razvijene. Takođe, treba unaprijediti kapacitete za pomorski i vazdušni saobraćaj kako bi se zemlja uspješno izborila sa povećanim zahtjevima u ovim sektorima. Dalje, investicije će biti neophodne da se ispune standardi EU, što podrazumijeva ne samo investicije u infrastrukturu, već i u jačanje administrativnih kapaciteta.

Usklađivanje crnogorskog zakonodavstva je važno i

za potencijalno odobravanje finansijske pomoći EU u oblasti Transevropskih mreža. Posljednje, ali ne i najmanje važno, regionalna saradnja je od vitalnog značaja u oblasti TEN-T. Crna Gora učestvuje u sprovođenju Memoranduma o razumijevanju o razvoju Osnovne regionalne transportne mreže Jugoistočne Evrope i u aktivnostima Transportne opservatorije Jugoistočne Evrope. Međutim, i dalje postoji potreba da se uloži više napora u pravcu zajedničkog razvoja projekata od regionalnog interesa sa susjednim zemljama.

U oblasti Transevropskih energetske mreže (TEN-E), može se zapaziti napredak u Crnoj Gori, posebno u unaprijeđenju međusobnih dalekovoda za električnu energiju. Novi dalekovod za vezu sa Albanijom je počeo da radi, a takođe je u novembru 2010. godine potpisan sporazum između Crne Gore i italijanske kompanije Terna, koji se tiče podvodnog dalekovodnog kabla sa Italijom. Tokom procesa planiranja linije koja povezuje Lastvu sa Pljevljima organizovana je javna rasprava o nacrtu detaljnog prostornog plana i nacrtu strateškog uticaja na životnu sredinu U maju 2011. Crna Gora je potpisala Memorandum o razumijevanju i saradnji sa Trans-jadranskim gasovodom o istraživanju mogućnosti na tržištu prirodnog gasa, što se može posmatrati kao jedini napredak u oblasti gasa. U oblasti gasa, međupovezanost sa susjednim zemljama nije još razvijena a to će zahtijevati dalji napor u budućnosti. Sljedeće pitanje koje treba riješiti je

razvijanje alternativnih izvora energije, generalno potrebnih u EU, što bi dovelo do daljih zahtjeva vezanih za transport energije takvih izvora i povezivanje na postojeću mrežu.

Transevropske telekomunikacijske mreže obuhvataju oblast razvoja elektronskih usluga od javnog interesa. Predstavljaju ih dva programa. Prvi, eTEN, završen 2006. godine koji je pokrивao teme kao što su eVlada, eZdravlje i eUčenje. U periodu 2007-2012 djeluje Program konkurentnost i inovacije (*Competitiveness and Innovation Programme – CIP*), pod kojim može biti podržano i razvijanje eUsluga.

Govoreći o Crnoj Gori uopšte, postoji samo mali

napredak u oblasti Transevropskih mreža. Što se tiče Transevropskih transportnih mreža, mora biti uložena veliki napor u jačanju putne i željezničke povezanosti. U oblasti prenosne energetske infrastrukture, mora se osigurati međupovezanost sa susjednim zemljama, a to se naročito tiče infrastrukture gasa. Funkcionalna međupovezanost je, takođe, važna i za otvaranje tržišta energije.

Transportne mreže u EU pomažu da se dostigne održiva pokretljivost i time poveća kako evropska konkurentnost tako i dobrobit građana i građanki Evropske unije.

Usklađivanje crnogorskih transportnih mreža sa onima u EU je od vitalnog značaja za uspješnu integraciju u strukturu Evropske unije, kad je u pitanju realizacija zajedničkih projekata i funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.

Povratak manirima autoritarne politike u istočnim članicama Evropske unije

„Putinizacija“ istočne Evrope

Povratak manirima autoritarne politike nije novost na istočnim granicama Evropske unije. Širenje ruskog uticaja u Ukrajini i Moldaviji postavlja pitanje dokle će ići putinizacija vlasti u Mađarskoj, Rumuniji i Bugarskoj.

Nevladina organizacija *Freedom House* godinama upozorava na nazadovanje procesa demokratizacije u novijim članicama EU. Na listi tzv. konsolidovanih demokratija, Mađarska zauzima ubjedljivo posljednje mjesto, iza baltičkih zemalja, Poljske i Češke. Bugarska i Rumunija dopijevaju tek u grupu *polukonsolidovanih demokratija*. Zajedničko tim zemljama jeste to da njihovi vlastodršci „pod izgovorom reformi sistematski razgrađuju demokratsko uređenje“. *Freedom House* je još prije dvije godine upozorio na putinizaciju srednje i istočne Evrope.

Gunter Krihbaum, šef Evropskog odbora u

Rumunski premijer, Viktor Ponta, često govori da privreda Rumunije mora da se okrene istoku zbog „trajne recesije u Eurozoni“.

Mađarski premijer Viktor Orban u javnosti govori o „stranim interesima protiv našeg naroda“ koji su podržani iz „međunarodnih finansijskih krugova“. Time misli na aktiviste civilnog društva, čije se prostorije pretresaju, a dokumenti i računari plijene

Bundestagu, smatra da je termin *putinizacija* nesrećno skovan jer vlastodršci u Mađarskoj, Rumuniji i Bugarskoj ne mogu da se uporede sa Putinom. „Uprkos određenim kozmetičkim greškama, svi oni su izabrani na demokratskim izborima“, kaže Krihbaum za DW, ali ne poriče da situacija u pomenutim zemljama predstavlja veliki izazov za EU: „To je pitanje vjerodostojnosti: da li evropske vrijednosti poput slobode, demokratije i pravne države tek propagiramo prema spolja – recimo u procesu proširenja EU – ili ih uz to i sami primjenjujemo i živimo“, dodaje njemački demohrišćanin.

Mađarska je godinama važila za uzornog đaka evropskih integracija, ali ta vremena djeluju kao davno prošlo vrijeme. Budimpešta je pod palicom samouvjerenog premijera **Viktora Orbana** zauzela autoritarni kurs, a njegovi konzervativci sarađuju i sa antisemitskim **Jobikom**.

Orbanova obraćanja javnosti kao da pišu Putinovi tekstopisci: riječ je tu o neprijateljima Mađarske, „stranim interesima protiv našeg naroda“ koji su podržani iz „međunarodnih finansijskih krugova“. Time se misli na aktiviste civilnog društva, čije se prostorije pretresaju, a dokumenti i računari plijene. Osim Rusije, još dvije zemlje Orban navodi kao uzore: Tursku i Kinu.

Slični su uzori i rumunskog premijera **Viktora Ponte**. On često govori da privreda Rumunije

mora da se okrene istoku zbog „trajne recesije u eurozoni“. Drugog novembra će Pontino ime stajati na glasačkom listiću na predsjedničkim izborima. On je kandidat postkomunističke Socijaldemokratske stranke, ali je naprasno otkrio svoju vjeru. Ponosan je, ponavlja u brojnim TV-nastupima, što se kandiduje kao „pravoslavni Rumun“, čime Ponta hoće da naglasi da je njegov glavni protivkandidat **Klaus Johanis** pripadnik njemačke evangelističke manjine.

U poređenju sa dvije pomenute zemlje, situacija nije mnogo srećnija ni u Bugarskoj. Bilo je samo pitanje vremena, a desilo se u maju ove godine: njemačka vlada je upozorila na uticaj Rusije na bugarsku politiku. Desilo se to u internom papiru koji je dospio do njemačke štampe. Tu piše da bugarski socijalisti imaju stari komunistički kadar, saradnike starih tajnih službi i tajkune koji prave biznis sa Putinovim oligarsima. Tvrdi se da Moskva ima direktan uticaj na bugarsko zakonodavstvo. Tako je Bugarska pohrlila u izgradnju Južnog toka, uprkos upozorenjima iz Brisela. Blokada tog projekta važna je tema pred vanredne parlamentarne izbore 5. oktobra.

Erozija demokratskih vrijednosti u tri članice Evropske unije ne mora nužno da se povezuje sa uticajem Rusije, smatra politikolog **Kaj-Olaf Lang** iz berlinske fondacije *Nauka i politika*. „Prije bih posmatrao obratno: djelimično potiskivanje liberalne demokratije i rastuća netransparentnost upravo otvaraju prostor za

U internom papiru njemačke Vlade koji je dospio do štampe piše da bugarski socijalisti imaju stari komunistički kadar, saradnike starih tajnih službi i tajkune koji prave biznis sa Putinovim oligarsima

uticaje, između ostalog sa istoka i iz Rusije“, kaže Lang za DW i dodaje da Evropska unija mora da povuče jasne crte: koji procesi nisu baš primjereni, ali se mogu progutati, a koji predstavljaju prijetnju po temelje demokratije. Onda, naravno, ne treba zaboraviti ni sankcije.

„Primjerenu“ reakciju traži i uticajni njemački poslanik Gunter Krihbaum. On predlaže uspostavljanje stalnog monitoringa demokratije i osnovnih prava u svim članicama EU – nešto poput pravosudnog barometra Evropske komisije. „Time ne želim da poreknem da smo ovdje primorani na svojevrzni raskorak, jer su članice Evropske unije suverene države koje u uređivanju unutrašnjih odnosa imaju širok manevarski prostor.“

Izvor: Deutsche Welle

Konferencija u Berlinu otvorila pitanje na koji je način moguć privredni i ekonomski oporavak regiona

Da li su na Balkanu spremni za pomoć EU i njenih članica

Vladimir Gligorov

Koja su sredstva na raspolaganju zemljama članicama Evropske unije i Evropskoj komisiji?

Sa kojim se problemima suočavaju zemlje sa zapadnog Balkana? Tu valja razlikovati dvije grupe zemalja. U prvu spadaju Srbija i Bosna i Hercegovina, a može im se dodati i Hrvatska, koja je tek odskora članica EU. One su imale stagnantan ili negativan privredni rast u poslednjih šest godina, od 2009. do 2014. Takođe, očekuje se ne naročito impresivan oporavak u sledećih par godina, a možda i duže. Ovo možda jednim dijelom zavisi i od toga šta će se eventualno dogovoriti u Berlinu.

U drugu grupu spadaju Albanija, Crna Gora, Kosovo i Makedonija, koje su prošle bolje; Crna Gora, ili značajno bolje, posebno Kosovo sa prosječnim rastom od više od 5% od početka krize 2009. Ove bi zemlje, takođe, trebalo da se oporavljaju brže u sledećih nekoliko godina, sa realnim rastom između tri i četiri odsto godišnje. I to, opet, pretpostavlja da se Evropska unija dodatno angažuje.

Na čemu? Ako se pogleda stanje u ovoj regiji, jasno je da su u poslednjih pet-šest godina najveći problemi u padu ili gotovo stagnaciji industrijske proizvodnje, padu investicija, izuzeci su Kosovo i Makedonija. I padu zaposlenosti, opet su izuzeci Kosovo i Makedonija. Pozitivna kretanja su samo u izvozu (izuzetak je Hrvatska), najvećim dijelom usljed preorijentacije sa domaćeg na strana tržišta, osim u slučaju srpskog izvoza automobila i crnogorskog turizma. Nasuprot tome, uvoz se smanjuje, osim u Albaniji, Makedoniji i na Kosovu. Tome valja dodati i povećanu emigraciju, mada precizni podaci nedostaju.

Zašto je potrebna spoljna podrška? Zato što su domaća sredstva privredne politike

EU i članice ne moraju da se opredijele za ulaganja u male balkanske privrede, ali regija kao cjelina i nije toliko mala. Postoji previše granica i transportni troškovi nijesu mali, ali ovo posljednje upućuje na korist od ulaganja u infrastrukturu. A to svakako spada u nešto što EU može da uradi.

ograničena. Od 2008. do danas javni dugovi su povećani u odnosu na BDP, mada mnogo više u Hrvatskoj i Srbiji nego u drugim zemljama, dok na Kosovu gotovo da i nisu. Takođe, strani su dugovi povećani, opet u odnosu na BDP. Prvo ograničava fiskalnu politiku, a drugo monetarnu i politiku kursa. Uz to, čitava regija se suočava sa snažnim deflatorskim pritiscima, što svakako ne utiče pozitivno na ulaganja i potrošnju, a dodatno otežava stanje u javnim finansijama, uslijed pada javnih prihoda. Tome valja dodati rastuće probleme nelikvidnosti i rast nenaplativih potraživanja, koji su najviše izraženi u Hrvatskoj i Srbiji, pa postaje jasno da nema mnogo toga što se može učiniti, a što bi praktično odmah dalo pozitivne rezultate.

Očekuju se, nema sumnje, reforme makroekonomske politike i posebno regulative, dakle praktično svih tržišta, a i čitavog sistema vladanja i upravljanja, što bi svakako trebalo da ima pozitivan uticaj na ulaganja. No, u dužem vremenskom periodu, rast prodaje na stranim tržištima bi trebalo da bude brži nego na domaćim, jer će finansijska i fiskalna konsolidacija potrajati. U tome tržište Evropske unije ima veoma istaknuto mesto.

Dodatan ograničavajući činilac jeste stanje u malim i srednjim preduzećima. Ona su uglavnom okrenuta domaćem tržištu i nisu naročito inovativna, što znači da ne nude nove proizvode i ne teže da poboljšavaju kvalitet. A

ta preduzeća čine više od 90% svih preduzeća i zapošljavaju, gotovo svuda, oko dve trećine svih zaposlenih. Što znači da je teško promijeniti i strukturu i izvoznu orijentaciju privrede ukoliko se ne poveća preduzetništvo upravo u malim i srednjim preduzećima. Potrebno je da ona proizvode razmjenjiva dobra, dakle robu koja može i da se izveze, što će reći da je potrebno ponajviše povećati industrijsku proizvodnju. Što bi svakako zahtijevalo povećanje investicija, a dovelo bi do povećanja zapošljenosti.

Raspolažu li Evropska unija i njene zemlje članice sredstvima da utiču na ove promene i na privredni rast balkanskih zemalja? Kada je riječ o investicijama, novci ne nedostaju, jer industrijalizovane zemlje u EU imaju suficite u razmijeni sa inostranstvom što znači da njihova preduzeća moraju da ulažu napolju.

Naravno, ne moraju da se opredijele za male balkanske privrede, ali regija kao cjelina i nije toliko mala. Postoji previše granica i transportni troškovi nisu mali, ali ovo posljednje upućuje na korist od ulaganja u infrastrukturu. A to svakako spada u nešto što EU može da uradi.

Promjena regulative i finansijska konsolidacija

Evropska unija i zemlje članice imaju dovoljno instrumenata da podrže privredni oporavak Balkana. Da li su balkanske zemlje spreman partner, to nije nikako sigurno. Potrebna je politička transformacija koja je još uvek spora, nedovoljna, i u velikoj mjeri neodlučna

bi dodatno podstakli ulaganja, a eventualne fiskalne troškove bi EU mogla da olakša instrumentima makrofinansijske podrške, a o sredstvima iz pretpristupnih fondova i da ne govorimo. Ova posljednja bi posebno mogla da imaju za cilj podršku malim i srednjim preduzećima koja su orijentisana na izvoz, a naravno i povećanoj energetskej efikasnosti i ruralnom razvoju.

Uopšteno rečeno, Evropska unija i zemlje članice imaju dovoljno instrumenata da podrže privredni oporavak Balkana. Da li su balkanske zemlje spreman partner, to nije nikako sigurno. Potrebna je politička transformacija koja je još uvek spora, nedovoljna, i u velikoj mjeri neodlučna.

Zemlje članice EU bi trebalo da ponude ono što su one sposobne da učine, a ako to nije dovoljno za potrebne političke odluke u zemljama na zapadu Balkana, onda ništa.

Izvor: Pešćanik.net, Novi magazin

Uloga umjetnosti i kulture u promociji i zaštiti ljudskih prava LGBT osoba

Panel diskusija *“Uloga umjetnosti i kulture u promociji i zaštiti ljudskih prava LGBT osoba”* organizovana je 7. septembra 2014. u Kuslevovoj kući u Podgorici. Queer Montenegro i Festival Internacionalnog Teatra FIAT otvorili

su diskusiju o pojmu *queer kulture i umjetnosti* i njihovoj ulozi u promociji i zaštiti ljudskih prava LGBT osoba i načinima na koje je moguće direktno uključiti umjetnike/ce u proces unaprijeđenja i izgradnje kulture ljudskih prava u Crnoj Gori. Što je Queer kultura i umjetnost i koliko je razvijena u Crnoj Gori? Koliko su umjetnici i generalno umjetnička scena senzibilisani i društveno angažovani u vezi sa pitanjima iz oblasti ljudskih prava? Koji su to najbolji umjetnički pristupi i može li umjetnost sama da bude generator preobražaja svijesti ka društvu otvorenom za prihvatanje različitosti i toleranciju? Na ta i druga vezana pitanja sa publikom panela su razgovarali: **Marija Savić**, nezavisna aktivistkinja za ljudska prava LGBT osoba u Srbiji i BiH, **Janko Ljumović**, direktor Crnogorskog narodnog pozorišta, **Danilo Marunović**, reditelj, **Milena Pejović**, PR Festivala Internacionalnog Alternativnog teatra FIAT i **Danijel Kalezić**, predsjednik UO Crnogorske LGBTIQ Asocijacije “Queer Montenegro”.

Ova diskusija, kao i igranje predstave “Merlinka” istog dana, dio su projekta *LGBT vidljivost protiv homofobije* koji je finansijski podržan od strane Evropske komisije posredstvom Centra za građansko obrazovanje (CGO) i Koalicije za ravnopravnost KORAK, u okviru regionalnog programa „Umrežavanje civilnog društva u vezi sa ugroženim ljudskim pravima u Srbiji, Crnoj Gori i Kosovu”. Panelu je u ime CGO-a prisustvovao **Petar Đukanović**, koordinator programa.

Zaštita diskriminacije u praksi Ustavnog suda Crne Gore

Na okruglom stolu *Zaštita od diskriminacije u praksi Ustavnog suda Crne Gore* koji je održan u Podgorici 9. septembra 2014. predstavljena je studija koja sadrži nalaze istraživanja o usklađenosti crnogorske ustavno-sudske prakse sa praksom nadnacionalnih sudskih institucija, prije svega Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu i Evropskog suda pravde EU u Luksemburgu. Studija nudi niz preporuka, sa ciljem da se unaprijedi jurisprudencija Ustavnog suda u vezi sa povredom načela nediskriminacije, odnosno jednakosti. Studija se, osim sudske prakse, bavi i drugim pitanjima poput unaprijeđenja zakonodavnog okvira, kao i načina primjene evropskih standarda u crnogorskom pravnom poretku. Skup su otvorili prof. dr **Mladen Vukčević**, predsjednik Sudskog savjeta Crne Gore, **Budimir Šćepanović**, sudija Ustavnog suda Crne Gore, **Miodrag**

Pešić, sudija Osnovnog suda u Podgorici i dr **Ilija Vukčević**, izvršni direktor Instituta za pravne studije (IPLS).

Okrugli sto je realizovan kao aktivnost u okviru projekta „Vrste diskriminacije u praksi Ustavnog suda Crne Gore – komparativna analiza sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava i Evropskog suda pravde”, koji sprovodi IPLS sa ciljem daljeg unaprijeđenja antidiskriminacionih politika u Crnoj Gori. Projekat je finansijski podržan od strane Evropske komisije, posredstvom Centra za građansko obrazovanje (CGO) i Koalicije za ravnopravnost KORAK, u okviru regionalnog programa „Umrežavanje civilnog društva u vezi sa ugroženim ljudskim pravima u Srbiji, Crnoj Gori i Kosovu”. U ime CGO-a na okruglom stolu su učestvovali **Petar Đukanović**, koordinator programa i **Svetlana Pešić**, saradnica na programima.

Kadar – Kontakt

U prostorijama Sveza slijepih Crne Gore u Podgorici, 9. septembra 2014, održana je konferencija na kojoj je predstavljen trejler filma „*Slijepi*“ u režiji **Senada Šahmanovića**. Cilj konferencije bio je skretanje pažnje javnosti na neophodnost korjenitih promjena ka većoj socijalnoj inkluziji i ravnopravnom učešću marginalizovanih grupa u umjetničkom životu Crne Gore. Upravo je i sama predstava „*Slijepi*“, na kojoj se i bazira istoimeni film, ukazala na umjetnički potencijal osoba sa invaliditetom, kao i na mogućnosti saradnje sa profesionalnim umjetnicima.

Na konferenciji su govorili glumci iz predstave „*Slijepi*“ **Morisa Meterlinka**, režiser filma, producentkinja filma i direktorka ATAK-a **Dragana Tripković**, predsjednik Saveza slijepih **Čedomir Lazić** i **Božidar Denda**, član Upravnog odbora. Ispred Centra za građansko obrazovanje (CGO) na skupu su učestvovala **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka i **Mira Popović**, asistentkinja na programima. Projekat je podržan od strane Delegacije EU u Crnoj Gori posredstvom CGO-a i Građanskih inicijativa.

Pamtiš Pitaš, Uznemiravaš

ANIMA - Centar za žensko i mirovno obrazovanje u sklopu projekta *Pamtiš Pitaš, Uznemiravaš*, koji finansijski podržava EU posredstvom Centra za građansko obrazovanje (CGO) i Građanskih inicijativa (GI), a povodom svjetske kampanje *Jedan dan za mir*, 21 septembra 2014. organizovao je performans *Jedan dan za mir*, na Trgu Republike u Podgorici, kao i tribinu *Rodni aspekt tranzicije pravde*, u multimedijalnoj sali KIC-Budo Tomović. Na tribini, čiji je fokus bio na širenju i stvaranju znanja o neophodnosti uvažavanja ženske patnje, u ratu i nakon rata su govorili: **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a, **Danilo Ajković** (HRA), **Ljupka Kovačević** i **Paula Petričević**, ANIMA.

Sam performans *Jedan dan za mir* bio je izraz solidarnosti sa svim žrtvama na prostorima gdje se vode oružani sukobi. One su podsjetile i na zločine koji su se desili na teritoriji Crne Gore i tražile da pravda za žrtve bude zadovoljena.

Opšti cilj ovih aktivnosti jeste podizanje nivoa svijesti o potrebi javnog djelovanja žena za mir, afirmacije rodnog pristupa politici i povećanju vidljivosti žena u političkoj zajednici konstantnim zalaganjem za kulturu mira i nenasilja u Crnoj Gori. U ovim akcijama učestvuju žene iz cijele Crne Gore.

Samoregulacija medija u Crnoj Gori

Akcija za ljudska prava je 29. septembra 2014. predstavila četvrti izvještaj "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori", koji je nastao na osnovu praćenja rada novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori od 1. marta do 1. septembra 2014. Autori izvještaja su **Dragoljub Duško Vuković**, u odnosu na štampane medije i portale, i **Marijana Buljan**, u odnosu na centralne informativne emisije pet najgledanijih televizija. Urednica je **Tea Gorjanc Prelević**. Ovo je četvrti i posljednji izvještaj u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori", koji je Akcija za ljudska prava sprovodila od 2012. uz podršku Ambasade Velike Britanije u Podgorici. Cilj projekta bila je podrška novinarskim, tj. medijskim samoregulatornim tijelima u Crnoj Gori da objektivno i ujednačeno primjenjuju Kodeks novinara Crne Gore i tako štite i ljudska prava. Ispred Centra za građansko obrazovanje (CGO) na prezentaciji je su učestvovala **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka i **Svetlana Pešić**, saradnica na programima.

A. Vujošević

Dulverton Scholarships for Graduate Students at the University of Oxford

The Dulverton Scholarships fund students from Central or Eastern Europe to study for **one-year**, full-time master's courses **in any subject**. Scholarships will be awarded on the basis of academic merit and priority will be given to applicants **who have not previously studied in the US or UK**. This scholarship is available for pursuing master's degree level at University of Oxford in UK.

The scholarship **is open for graduate students coming from: Albania, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Bosnia, Bulgaria, Croatia, Georgia, Hungary, Macedonia, Kosovo, Latvia, Lithuania, Moldova, Montenegro, Poland, Romania, Serbia, Slovakia, Turkey or Ukraine**. Scholarships will be awarded on the basis of academic merit and priority will be given to applicants who have not previously studied in the US or UK.

The scholarship will cover 100% of University and college fees and a grant for living costs **of at least £12,900**. Awards are made for the full duration of your fee liability for the agreed course.

The application deadline is 9 or 23 January 2015, depending on the course.

Before you apply, it is essential that you read the [Application Guide](#) and the supplementary course-specific information on your [individual course page](#), including the selection criteria (entry requirements), to ensure that you provide the correct information and supporting materials.

For more information please visit: <http://www.ox.ac.uk/admissions/graduate/fees-and-funding/graduate-scholarships/university-wide-scholarships/dulverton-scholarships>

Izdavač: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

EIC Bilten - Evropski puls - je elektronski časopis koji izlazi uz podršku fondacije Friedrich Ebert od 2005. Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik: Vladan Žugić

Uređivački kolegijum: dr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, Svetlana Pešić

Prevod i lektura: CGO

Prelom i ilustracije: Dragana Koprivica

Produkcija: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Adresa redakcije: Njegoševa 36/1 Tel/fax: +382 20 665 112, 665 327 ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org
Evropski puls možete preuzeti na sajtu **www.cgo-cce.org** ili se pretplatiti za direktnu mjesečnu elektronsku dostavu putem maila **ep@cgo-cce.org**

